

NORGES HØYESTERETT

Den 17. oktober 2022 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falkanger, Falch og Høgetveit Berg i

HR-2022-1996-U, (sak nr. 22-115677STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Johannes Wegner Mæland)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens fellende dom for blant annet tre drapsforsøk.
- (2) A ble 13. oktober 2021 tiltalt for en rekke forhold. Tiltalen post I gjaldt tre forsøk på drap, jf. straffeloven § 275, jf. § 16. Grunnlagene for denne posten var beskrevet slik i tiltalen:
 - «a) Lørdag 20 juni 2020 ca. kl. 01.45 i ---veien 00 i Arendal, forsøkte han å drepe B ved å skyte ham med et Remington 870 Super magnum haglegevær. Han avfyrte til sammen tre skudd, hvorav minst to traff B, blant annet i hodet, halsen, brystkassen, høyre og venstre lår og høyre underarm og hånd. Han lyktes ikke i å drepe B, idet han kom til snarlig legebehandling. Bs venstre ben måtte ved senere operasjoner amputeres.
 - b) Til tid og på sted som beskrevet i post I, grunnlag a, forsøkte han å drepe C ved å skyte ham med et Remington 870 Super magnum haglegevær. Han avfyrte til sammen tre skudd, hvorav minst ett traff C i setet, nedre del av ryggen og øvre del av lårenes bakside. Han lykte ikke i å drepe C idet han kom til snarlig legebehandling og/eller han ikke ble truffet i større blodkar og/eller i andre vitale organer.
 - c) Til tid og på sted som beskrevet i post I, grunnlag a, forsøkte han å drepe D ved å skyte ham med et Remington 870 Super magnum haglegevær. Han avfyrte tre skudd og D ble truffet av minst ett hagl i venstre kne og av haglfragment i høyre kinn. Han lyktes ikke i å drepe D, idet han ikke ble truffet i større blodkar og/eller i andre vitale organer.»
- (3) Agder tingrett avsa 31. januar 2022 dom. Domsslutningen punkt I og II lyder slik:
 - «I. A, født 00.00.1993, frifinnes for tiltalen pkt. VIII b og c.

II. A, født 00.00.1993, har begått forbrytelse mot

Straffeloven § 275, jf. § 16
 Straffeloven § 280
 Straffeloven § 189a
 Straffeloven § 190 første ledd
 Straffeloven § 234 første ledd
 Vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 22 første ledd
 Vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum
 Våpenloven § 33, jf. § 8 første ledd
 Straffeloven § 271
 Straffeloven § 231 første ledd
 Straffeloven § 263
 Straffeloven § 351 første ledd
 Våpenloven § 33, jf. § 7 første ledd

og dømmes etter straffeloven § 62 til overføring til tvungent psykisk helsevern etter lov om psykisk helsevern kapittel 5.»

- (4) A ble også dømt til å betale erstatning til C, D og E, og til å tåle inndragning av et riflegevær, et haglegevær og beslaglagt ammunisjon.
- (5) For tiltalen post I b og I c fant tingretten at forsettskravet i straffeloven § 275, jf. § 16, ikke var oppfylt. A ble derfor i stedet dømt for overtredelse av straffeloven § 280 om uaktsom forvoldelse av betydelig skade på en annens kropp eller helse.
- (6) Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for samtlige poster i tiltalebeslutningen som A ble dømt for i tingretten. Anken ble henvist til ankeforhandling.
- (7) Agder lagmannsrett avsa 1. juni 2022 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1993, frifinnes for tiltalens post X.
 2. A dømmes for overtredelse av straffeloven § 275, jf. § 16 (3 tilfeller), straffeloven § 189a, straffeloven § 190 første ledd, straffeloven § 234 første ledd, straffeloven § 271, straffeloven § 231 første ledd, straffeloven § 351 første ledd, vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 22 første ledd, vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum, våpenloven § 33, jf. § 8 første ledd og våpenloven § 33, jf. § 7 første ledd, alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til en straff av fengsel i 12 – tolv – år. Til fradrag i straffen kommer 710 – sjuhundreogti – dager for frihetsberøvelse i anledning av saken, jf. straffeloven § 83.
 3. A dømmes til å betale 1 480 000 – enmillionfirehundreogåttitusen – kroner i ménerstatning til B innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
 4. A dømmes til å betale 175 000 – etthundreogsyttifemtusen – kroner i oppreisningserstatning til C innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
 5. A dømmes til å betale 150 000 – etthundreogfemtusen – kroner i oppreisningserstatning til D innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.»
- (8) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen. Anken over saksbehandlingen retter seg mot at det ikke ble oppnevnt

medforsvarer i lagmannsretten, at domsgrunnene for skyldenvnen er mangelfulle og at lagmannsretten ikke sørget for at saken ble tilstrekkelig opplyst. Anken over lovanvendelsen går ut på at lagmannsretten har anvendt forsettskravet feil for tiltalen post I b og post I c. Til straffutmålingen er det anført at lagmannsretten ikke har vurdert hvilket beviskrav som gjelder ved nedsettelse av straffen etter straffeloven §§ 78 og 80 på grunn av tiltaltes psykiske helse, og at vurderingen etter disse bestemmelsene uansett ikke er tilstrekkelig.

- (9) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle, og blant annet anført at det ikke var nødvendig med medforsvarer. Lagmannsretten har tatt utgangspunkt i riktig beviskrav under drøftelsen av skyldenvne, og begrunnelsen er ikke mangelfull. Riktig forsettskrav er benyttet.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at en anke fra siktede som gjelder forhold vedkommende er frifunnet for av tingretten, men domfelt for i lagmannsretten, bare kan nektes fremmet dersom ankeutvalget finner det klart at anken ikke vil føre fram, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. En eventuell ankenektelse må begrunnes, jf. § 323 andre ledd andre punktum.
- (11) Det avgjørende etter straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum er om tiltalte i lagmannsretten er dømt for et annet straffbart forhold enn i tingretten. Utgangspunktene for vurderingen av om lagmannsretten har dømt for et annet forhold enn tingretten, er sammenfattet slik i HR-2020-1659-U avsnitt 12–14:

«Vurderingen av hva som er samme forhold, er i utgangspunktet sammenfallende i straffeprosessloven § 38 og § 323 første ledd tredje punktum, se Rt-2013-321 avsnitt 13. I Rt-2011-172 avsnitt 18 uttaler førstvoterende at det avgjørende etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) protokoll 7 artikkel 4 er om den faktiske handlingen er den samme. Videre heter det i avsnitt 19 at det ved vurderingen etter straffeprosessloven § 38 også må stilles krav om at den bestemmelsen som anvendes, ‘ikke har en vesentlig annen rettslig karakter enn den bestemmelse som er angitt i tiltalen’. Som sentrale vurderingsmomenter nevnes ‘om straffebudene tar sikte på å beskytte vesensforskjellige interesser, de grunnleggende trekk ved gjerningsbeskrivelsene og om det er stor forskjell på strafferammene’.

Praksis etter straffeprosessloven § 38 følges likevel ikke alltid fullt ut ved vurderingen etter § 323 første ledd tredje punktum. I saken inntatt i Rt-2012-1857 gjaldt tiltalen voldtekt, mens tingretten bare dømte tiltalte for legemsfornærmelse. Lagmannsretten dømte derimot for voldtekt. Ankeutvalget bemerket i avsnitt 21 at tingrettens subsumsjonsendring ikke var i strid med straffeprosessloven § 38. Ved vurderingen etter § 323 måtte domfellelsen i lagmannsretten likevel anses som et annet forhold. I tillegg til den store forskjellen i straffenivå ved domfellelse etter de to straffebudene fremhevet ankeutvalget videre i avsnitt 22:

‘Og når man dessuten tar i betraktning de hensyn som begrunner domfeltes ankerett ved frifinnelse i tingretten og senere domfellelse i lagmannsretten, finner ankeutvalget at § 323 første ledd tredje punktum kommer til anvendelse.’

Tilsvarende synspunkter synes å ligge til grunn for ankeutvalgets avgjørelse i HR-2017-1015-U. Utvalget viser også til HR-2016-540-U og HR-2017-1792-U.»

- (12) Som påpekt følges ikke alltid praksis etter straffeprosessloven § 38, om at retten ikke kan gå utenfor det forhold tiltalen gjelder, fullt ut ved vurderingen etter § 323 første ledd tredje punktum.

- (13) I vår sak bygger tingrettens domfellelse for de to bruddene på straffeloven § 280, uaktsom forvoldelse av betydelig skade på kropp eller helse, på den samme faktiske handlingen som lagmannsrettens domfellelse for drapsforsøk etter § 275, jf. § 16. At tingretten dømte etter § 280 skyldtes at retten ikke fant det tilstrekkelig bevist at A hadde drapsforsett. Straffebudene beskytter den samme interessen. Imidlertid er strafferammen i straffeloven § 275 fengsel fra 8 inntil 21 år, mens den i § 280 er fengsel inntil 3 år.
- (14) Fordi ulikheten i strafferammer er betydelig og lagmannsretten dømte etter det strengeste straffebudet, er ankeutvalget kommet til at tiltalte her har ankerett for domfellelsen for tiltalen post I b og I c.
- (15) A gjør gjeldende at manglende oppnevning av medforsvarer i lagmannsretten krenket hans rett til *rettferdig rettergang* etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6. Det gjøres også gjeldende at begrunnelsen for at det ikke ble oppnevnt medforsvarer er mangelfull.
- (16) Det følger av straffeprosessloven § 94 første ledd tredje punktum at retten «kan tillate at siktede lar forsvaret utføre av flere». Bestemmelsen har i praksis vært forstått slik at siktede bare får oppnevnt medforsvarer når dette er nødvendig i store og omfattende straffesaker av helt spesiell karakter og forsvaret må forutsettes å bli meget arbeidskrevende, jf. Rt-2005-965 avsnitt 15 med videre henvisninger. Ankeutvalget viser også til at det etter praksis er grunn til å legge vesentlig vekt på den dømmende retts vurdering av behovet for medforsvarer, og at Høyesterett normalt utviser tilbakeholdenhet ved prøvingen, jf. Rt-1997-100 på side 102.
- (17) I saken her avslo tingretten krav om oppnevning av medforsvarer. Beslutningen ble anket til lagmannsretten, som i kjennelse 7. januar 2022 tok anken til følge. Lagmannsretten la da vesentlig vekt på smittesituasjonen, «idet det vil være uheldig både for siktede og de fornærmede om saken må utsettes på grunn av eventuell sykdom eller karantene hos forsvarer». Da det ble begjært oppnevnt medforsvarer for behandlingen i lagmannsretten, var smittesituasjonen annerledes. Lagmannsretten uttaler i sin beslutning 25. april 2022:

«Smittevernregler og risiko for korona-smitte og krav til karantene, utgjorde rundt januar 2022 en vesentlig risiko for at saker måtte utsettes. Slik smittevernsituasjonen og regelverket er i dag, kan denne risikoen ikke anses å være vesentlig annerledes enn i normalsituasjon uten pandemi. Den særlige situasjonen som lagmannsretten la vesentlig vekt på i januar, er altså ikke relevant i dag.»

- (18) Lagmannsretten har videre begrunnet avslaget slik:

«Lagmannsretten anser etter en gjennomgang at saken ikke er så stor og omfattende, eller at den av andre grunner er så spesiell, at den blir så arbeidskrevende at det tilsier at det oppnevnes medforsvarer på det offentliges bekostning. Saken fremstår ikke som mer arbeidskrevende enn for tingretten, antagelig en del mindre siden saken er kjent og bevisene behandlet og kjent. Ankeforhandlingen er berammet over åtte dager, mens det for tingretten var avsatt ti, og det er avsatt en rettsfri dag underveis, i tillegg til at saken starter på en tirsdag.»

- (19) Lagmannsrettens begrunnelse for hvorfor medforsvarer ikke ble ansett nødvendig, er i tråd Høyesteretts praksis. Ankeutvalget kan ikke se at avslaget krenker tiltaltes rett til rettferdig rettergang etter EMK artikkel 6, som blant annet oppstiller et krav om likestilling av sakens parter – *equality of arms*. Lagmannsretten skriver:

«Forsvaret kan etter lagmannsrettens skjønn fullt forsvarlig gjennomføres av én forsvarer. Aktoratet er, så vidt lagmannsretten forstår, planlagt ført av statsadvokat uten noen medaktor eller lignede bistand. Det vises for øvrig til tingrettens vurdering av bistandsadvokatenes rolle i forhold til likevektsspørsmålet i straffesaken. Det synes av saksforberedelsen som at erstatningskravene ikke vil bli vesentlig mer arbeidskrevende for forsvarer enn for tingretten.»

- (20) As anførsel om at bistandsadvokatene stilte spørsmål som gikk ut over spørsmålet om erstatning, er ikke nærmere underbygget og ikke egnet til å rukke ved vurderingen ovenfor.

- (21) A har videre anført at drøftelsen av skyldenvnen ikke er knyttet opp mot beviskravet. Det er særlig vist til at følgende redegjørelse i lagmannsrettens dom, tyder på at lagmannsretten har lagt til grunn et uriktig beviskrav ved vurderingen av skyldenvne:

«Lagmannsretten utelukker ikke at tiltalte forut for handlingstiden opplevde tilfeller av hørsels- og synshallusinasjoner, noe som kan være symptomer på psykose. Omfattende bruk av ulovlige rusmidler og tilknytning til et miljø der slikt omsettes tilsier at tiltaltes hallusinasjoner kan ha vært rusutløste og/eller situasjonsbetingede. Stoffene tiltalte brukte var av en art som ifølge de sakkyndige kan medføre slikt. Rusbruk kan også forklare uorden i hjemmet og forestillinger om å være forfulgt.»

- (22) Selv om lagmannsretten gjentatte steder i sitatet skriver «kan», er avsnittet ikke en del av begrunnelsen for at lagmannsretten kom til at A hadde skyldenvne. Avsnittet framstår som en forklaring på hvorfor lagmannsretten ikke nødvendigvis kan utelukke As egen forklaring om stemmehøring, uten at det medfører at han må anses utilregnelig. Den sakkyndige Graasvoll har gitt uttrykk for det samme på følgende måte i sin erklæring:

«Symptomene han beskriver å ha i form av stemmehøring og synshallusinasjoner har ikke psykotisk kvalitet.»

- (23) Lagmannsretten har på side 26 i dommen gitt uttrykk for at den har funnet det «bevist ut over rimelig tvil at tiltalte ikke var psykotisk på handlingstiden, verken i medisinsk eller rettslig forstand», og på side 28 at den fant det «bevist ut over rimelig tvil at tiltalte var strafferettslig tilregnelig på handlingstidspunktet». Det er ikke holdepunkter for at lagmannsretten i sin drøftelse av tiltaltes skyldenvne har anvendt et for lavt beviskrav.

- (24) Det er heller ingen mangel ved lagmannsrettens begrunnelse at forsvarers kritikk av de nye sakkyndige ikke er drøftet i dette konkrete tilfellet, eller at det ikke er forklart hvorfor lagmannsretten ser bort fra den sakkyndige Skaars vurdering av skyldenvnen. Noen plikt til å gi en fullstendig redegjørelse for alle momenter ved bevisbedømmelsen kan ikke utledes av straffeprosessloven § 40, jf. HR-2022-1725-U avsnitt 13.

- (25) Endelig er det anført at uenigheten som forelå blant de sakkyndige tilsa at lagmannsretten skulle sørget for at A ble innlagt for observasjon. At dette ikke ble gjort, anføres å innebære et brudd på lagmannsrettens plikt til å sørge for at «saken blir fullstendig opplyst», jf. straffeprosessloven § 294.

- (26) Omfanget av lagmannsrettens plikt til å sørge for at saken er fullstendig opplyst er oppsummert slik i Rt-2008-605 avsnitt 14:

«Rekkevidden av rettens plikt etter § 294 beror på sakens omstendigheter, med det generelle bevisbilde som utgangspunkt for vurderingen. Et sentralt moment er hvor

alvorlig saken er. I tillegg vil det kunne ha betydning om opplysningene gjelder et viktig punkt i saken, om de antas å være til tiltaltes gunst, og om de kan fremskaffes ved rimelig innsats av tid, penger og andre ressurser i forhold til hva man må regne med kan oppnås.»

- (27) Utvalget antar anførselen om at tiltalte skulle vært lagt inn «for observasjon», sikter til tvungen rettspsykiatrisk observasjon for å bedømme siktedes sinnstilstand etter straffeprosessloven § 167. Bestemmelsen krever at innleggelse er «nødvendig», noe som henger sammen med at tvungen innleggelse for psykiatrisk undersøkelse er et alvorlig tvangsinngrep. Før det eventuelt treffes beslutning etter § 167, skal rettspsykiatrisk undersøkelse ha vært forsøkt gjennomført på annen måte, jf. HR-2021-1584-U. Tvungen observasjon er typisk nødvendig dersom tiltalte ikke samarbeider om undersøkelsen.
- (28) Ankeutvalget finner det klart at lagmannsretten ikke har brutt sin plikt til å sørge for sakens opplysning. Lagmannsretten har, på grunn av uoverensstemmelsen mellom konklusjonene til de to sakkyndige for tingretten, oppnevnt i alt fire sakkyndige for å belyse spørsmålet om tilregnelighet. Med unntak for den ene sakkyndige, er det ikke holdepunkter for manglende samarbeid fra tiltaltes side ved undersøkelsene. Selv om A ikke ønsket å medvirke til en ny samtale med sakkyndig Tungland under behandlingen av ankesaken i lagmannsretten, var Tunglands erklæring for tingretten avgitt etter samtaler med A. De sakkyndige har heller ikke anbefalt innleggelse, og lagmannsretten gir ikke uttrykk for tvil omkring As skyldevne.
- (29) Etter dette er det klart at anken over saksbehandlingen ikke kan føre fram.
- (30) A har anført at lagmannsretten har lagt til grunn en uriktig forståelse av forsettskravet når det gjelder tiltalen post I b. Det er også anført at det ikke er foretatt noen vurdering av tiltaltes forsett for post I c, ut over henvisninger til andre saker der drapsforsett er funnet bevist.
- (31) Når det gjelder post I b, forklarte A innledningsvis at han ikke så den fornærmede C da han skjøt. I ettertid skal han ha fremholdt at C kan ha vært skjult bak døren. Lagmannsretten har i denne sammenhengen uttalt på side 16 i dommen:

«Lagmannsretten utelukker at C var skjult for tiltalte bak døren da skuddet falt. På dette punkt vises til Cs forklaring og til at det ikke er påvist noen skuddskade på døren i samme høyde som treffene mot C og ATV'en.»

- (32) Det framgår videre av dommen på samme side:

«Lagmannsretten ser ikke bort fra at tiltalte ikke oppfattet at det var C han skjøt på. Dette får ingen betydning for skyldspørsmålet. Tiltalte oppfattet utvilsomt at han skjøt mot en person. Bedømt som edru ville han oppfattet at det var C, som han nettopp hadde snakket med på gårdsplassen, som befant seg ved garasjedøren. Lagmannsretten finner det bevist at tiltalte bevisst skjøt det første skuddet mot Cs kropp. C var den første av de tre som nærmet seg garasjedøren, og som det fremsto logisk å ramme først. Skuddet fremstår målrettet med treffsted midt i Cs seteparti.

Lagmannsretten finner bevist ut over rimelig tvil at tiltalte handlet forsettlig med hensyn til dødsfølgen ved skuddet mot C. Lagmannsretten mener at det for tiltalte, bedømt som edru, fremsto som sikkert eller mest sannsynlig at skuddet ville medføre død. Grunnlaget for dette er tiltaltes erfaringsbakgrunn, den konkrete bruken av våpenet med den aktuelle ammunisjonen innenfor en skyteavstand på mindre enn 15 meter, og mot deler av kroppen med store blodkar, der skudd kan gi livstruende skade.»

(33) Det er ikke noe som tyder på at lagmannsretten har anvendt forsettskravet i relasjon til post I b feil.

(34) Når det gjelder tiltalen post I c, heter det i lagmannsrettens dom på side 17–18:

«Lagmannsretten finner bevist ut over rimelig tvil at tiltalte også når det gjelder D har utvist sannsynlighetsforsett. Det finnes bevist at tiltalte, bedømt som edru, holdt det for mest sannsynlig at D ville dø som følge av skuddene. På spørsmål om tiltalte tenkte over at han kunne treffe noe annet enn det han siktet på, svarte han at han ikke ville utført handlingen som edru. I politiavhør har han uttalt at han i ettertid har tenkt at det var stort skadepotensiale på den avstanden med spredning av hagl.

Ved vurderingen av tiltaltes forsett har lagmannsretten særlig lagt vekt på følgende:

Tiltalte hadde gode skyteferdigheter, jakterfaring og kunnskap om våpenets og ammunisjonens skadepotensiale, herunder spredningen av hagl. Han handlet målbevisst ved å medbringe ferdig ladet og klargjort våpen. Tiltalte var veldig sint, og skjøt med haglgeværet fra kort avstand mot dem i carporten. Skyteavstanden var innenfor ideell avstand ved jakt på vilt. Tiltalte avfyrte tre raske skudd i løpet av sekunder, rettet mot personer i bevegelse i samme retning innenfor et avgrenset og opplyst område med mange harde flater. Det er funnet hagl av begge størrelser over hele carportens bredde, fra garasjevegg til husvegg. D befant seg tett på B, som var tiltaltes uttalte hovedmål. D ble truffet av samme skudd som B, og av til sammen tre hagl. D opplevde å være i livsfare, og kunne med små marginer vært påført dødelig skade.

På denne bakgrunn fremsto dødsfølge for Ds del som det mest sannsynlige utfallet. Treff i menneskekroppen ved bruk av skytevåpen innebærer stort skadepotensiale og høy risiko for død. Det er ikke slik at haglene rammet D ved et uhell, men at han tvert imot ved et hell ikke ble påført mer alvorlig fysisk skade.»

(35) Denne delen av lagmannsrettens begrunnelse viser at det er foretatt en grundig og selvstendig vurdering av tiltaltes forsett når det gjelder post I c.

(36) Ankeutvalget finner det etter dette klart at anken over lovanvendelsen ikke kan føre fram.

(37) I anken over straffutmålingen har A anført at lagmannsretten ikke har vurdert hvilket beviskrav som gjelder for vurderingen av tiltaltes psykiske helse. Det er også gjort gjeldende at det ikke framgår hvorfor det ikke foreligger forhold ved tiltaltes psykiske helse som skulle medført at straffen ble satt ned etter straffeloven §§ 78 og 80.

(38) Det følger av Rt-1979-143 at beviskravet er noe mindre strengt ved vurderingen av om gjerningspersonen er tilregnelig, enn det som følger av det alminnelige strafferettslige beviskravet, jf. Johs. Andenæs, Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave, 2016, side 104.

(39) Om beviskravet for elementer som hører inn under straffutmålingen, uttales det i samme bok på side 103:

«Ved momenter som bare har betydning for straffutmålingen, vil nok beviskravet variere. I Rt. 1998 s. 1945 kom Høyesterett til at det ordinære beviskravet i straffesaker ikke bare gjelder hvor kvantum narkotika har betydning for hvilket ledd i strl. 1902 § 162 (nå §§ 231 og 232) handlingen skal subsumeres under, men også hvor dette bare har betydning for straffutmålingen. Det samme må gjelde i andre tilfeller hvor omfanget har

betydning for straffutmålingen. Og det samme bør kanskje også gjelde for andre omstendigheter ved handlingen som påvirker straffverdigheten. Ved omstendigheter som ligger utenfor handlingen, f.eks. om det foreligger en rehabiliteringssituasjon som kan begrunne en betinget dom, vil man ikke la samme tvil komme tiltalte til gode.»

- (40) Utvalget legger som lagmannsretten til grunn at dagens lovgivning ikke vil føre til et gunstigere resultat for A, og tar derfor utgangspunkt i loven slik den lød på handlingstidspunktet, jf. straffeloven § 3.
- (41) Etter straffeloven § 80 bokstav f, slik den lød på handlingstidspunktet, «kan» straffen settes under minstestrafen i straffebudet eller til en mildere straffart når lovbrysteren «på handlingstidspunktet har en alvorlig psykisk lidelse med en betydelig svekket evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omverdenen, men ikke er psykotisk». Paragraf 80 bokstav g gjelder dersom lovbrysteren «på handlingstidspunktet er psykisk utviklingshemmet i lettere grad».
- (42) Lagmannsretten fant at straffeloven § 78 bokstav a, jf. § 80 bokstav f eller g, ikke kom til anvendelse. Det ble her vist til vurderingen av skyldenvnen under skyldspørsmålet. I skyldnevnevurderingen viste lagmannsretten til den rettspsykiatriske erklæringen 7. april 2022 fra de sakkyndige Nilsson og Graasvoll. De konkluderte med at A på handlingstidspunktet ikke var i en tilstand som omfattes av straffeloven § 80. Vurderingen etter § 80 bokstav f lød slik:
- «De sakkyndige har ikke kunnet påvise alvorlig psykisk lidelse hos observanden. Konklusjonen blir følgelig at observanden antas ikke å ha hatt en alvorlig psykisk lidelse med en betydelig svekket evne til realistisk vurdering av sitt forhold til omverdenen.»
- (43) Ved momenter som bare har betydning for straffutmålingen, vil beviskravet som nevnt kunne variere. Det var ikke nødvendig av lagmannsretten å drøfte dette nærmere, da straffeloven § 80 uansett er en fakultativ straffritaksregel. Sett i sammenheng med de sakkyndiges vurdering av vilkårene i bestemmelsen, er det klart at anken på dette punkt ikke kan føre fram.
- (44) Straffeloven § 78 lister opp de formildende omstendigheter som det særlig skal tas hensyn til ved straffutmålingen. Paragraf 78 bokstav d lød slik på handlingstidspunktet:
- «... lovbrysteren på handlingstidspunktet har redusert evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omverdenen på grunn av psykisk lidelse, psykisk utviklingshemming, bevissthetsforstyrrelse som ikke er en følge av selvforskyldt rus, eller en sterk sinnsbevegelse.»
- (45) Departementet uttaler om straffeloven § 78 bokstav d følgende i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 274:
- «De to første alternativene, psykisk lidelse og psykisk utviklingshemming, er kjente medisinske begreper. I hvilken grad lovbrysteren på handlingstidspunktet hadde en nedsatt evne til å realistisk vurdere sitt forhold til omverdenen på grunn av en psykisk lidelse eller psykisk utviklingshemming, beror på en medisinsk vurdering.»
- (46) Selv om vurderingstemaet «psykisk lidelse» er et annet enn etter straffeloven § 80 bokstav f, som de sakkyndige som nevnt har vurdert, la lagmannsretten på side 28 i dommen til grunn at As symptombylde «sett under ett bærer ikke preg av realitetsbrist». Dette hadde støtte i tre av de sakkyndige erklæringene. Det er heller ikke i anken gjort gjeldende noe som trekker i

retning av at A hadde en redusert evne til å vurdere sitt forhold til omverdenen «på grunn av» en psykisk lidelse.

- (47) Ankeutvalget finner det etter dette klart at det ikke er en feil at lagmannsretten ikke mer uttrykkelig har drøftet straffeloven § 78 bokstav d, herunder beviskravet ved anvendelsen av denne bestemmelsen, under straffutmålingen.
- (48) Når A har ankerett gjelder straffeprosessloven § 344 for vurderingen av om *anken over straffutmålingen* skal nektes fremmet. Vurderingstemaet er om det er et åpenbart misforhold mellom den utmålte straffen og de straffbare handlingene, jf. HR-2018-1050-U avsnitt 28.
- (49) Det er ikke etablert noe normalstraffenivå for forsøk på drap. Ved utmålingen vil det blant annet måtte vektlegges i hvilken utstrekning forsøket omfatter fullbyrdelse av handlinger som kunne vært straffet etter alternative bestemmelser, varighet og intensitet av forsøket, og hva som er årsaken til at forsøket ikke fullbyrdes, jf. HR-2019-714-A avsnitt 12 til 14. Der ble straffen for drapsforsøk satt til fengsel i seks år.
- (50) Forholdene i tiltalen gjelder tre drapsforsøk med haglgevær mot tre fornærmede – som alle ble truffet. Drapsforsøkene kunne med små marginer voldt betydelig større skade eller død, jf. straffeloven § 77 bokstav a. Det gikk verst utover B, som ble truffet av to skudd. Hans medisinske invaliditet er satt til 70 prosent. I kravet om menerstatning er skadefølgene beskrevet slik i lagmannsrettens dom:
- «B ble påført alvorlige livsvarige skader på grunn av skuddene som rammet ham under det forsettlige drapsforsøket. B ble truffet av flere hagl i ansiktet, bruddskader i kjeven, tallrike hagl i hals, brystkasse, lunge og lår. Han hadde 15 kirurgiske inngrep bare i venstre lår, og benet måtte amputeres godt over kneet. B har fått redusert syn på høyre øye og har problemer med tenner og kjeve. Han har blant annet måttet erstatte en tann med implantat. Gangfunksjonen vil aldri bli normal. B plages av fantomsmerter og smerter fra protesebruk i venstre ben. Han har falt ut av arbeidslivet og hans livsutfoldelse er betydelig forringet.»
- (51) Etter ankeutvalgets syn kvalifiserer dette drapsforsøket – tiltalepost I a – minst til like streng straff som drapsforsøket som ble behandlet i HR-2019-714-A. Forholdene i tiltalepost I b og I c er også alvorlige. Når lagmannsretten har fastsatt den samlede straffen, som også inkluderer en rekke andre forhold, til tolv års fengsel, kan utvalget ikke se at straffen står i et åpenbart misforhold til de straffbare handlingene.
- (52) Ankeutvalget finner det etter dette klart at anken over straffutmålingen ikke vil føre fram.
- (53) Høyesteretts ankeutvalg finner det på denne bakgrunn klart at anken ikke på noe punkt vil føre fram, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum.
- (54) Siden ankeutvalget finner at anken heller ikke på noe punkt gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, gis det ikke samtykke til ankebehandling, jf. § 323 første ledd andre punktum.
- (55) Når anken over straffekravet nektes fremmet, skal det ikke tas stilling til begjæringen om ny behandling av sivile krav, jf. forutsetningsvis straffeprosessloven § 434 syvende ledd.
- (56) Beslutningen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken over straffedommen nektes fremmet.

Ingvald Falch
(sign.)

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)